

АТЕЉЕ ЗА УМЕТНИКА**ATELIER FOR AN ARTIST**

Немања Лончаревић, *Факултет техничких наука, Нови Сад*

Област - АРХИТЕКТУРА- АРХИТЕКТОНСКО ПРОЈЕКТОВАЊЕ

Кратак садржај – *Дизајн атељеа за уметника чији су уметнички медиј графити и мурали, чији се развој, стилови и значај у архитектури такође спомињу.*

Кључне речи: *Графити, Мурали, Атеље*

Abstract – *Design of the atelier for an artist whose artistic medium is graffiti and murals, of which development, styles, and significance for architecture is also mentioned.*

Keywords: *Graffiti, Murals, Atelier*

1. УВОД

Графити су уметничка форма на коју се дуго времена гледало презриво због њихове илегалне природе. Међутим ова форма је еволуирала од пуког шкрабања протестних порука до прелепих уметничких дела. Данас ови уметници углавном приказују своје радове на површинама града након што добију дозволу надлежних власти и на тај начин се идентификују као улична уметност. Порука коју ова дела преносе често утичу на мисао публике, а простору дају боју, живост и димензију. Широм света ова уметничка форма је коришћена за реактивацију простора града.

2. ИСТОРИЈА

Први цртежи на зидовима појавили су се још у пећинама пре више хиљада година. Касније су стари Римљани и Грци писали своја имена и протесне песме на зградама. Графити су као и данас коришћени у бројне сврхе, од изјава љубави до изражавања политичког незадовољства. И у том периоду они нису били ограничени само на визуелне слике. Сликама су се више служили неписмени.

Иако се појава графита везује за античко доба, савремени графити какве данас познајемо јављају се касних шездесетих година у Њујорку. Од тада њихова појава постаје распрострањена у градовима широм света, са различитом сврхом и мотивацијом аутора.

Дефиниција графита по Ани Турајлић је: Графити су речи, слике и цртежи, који могу бити нацртани, скицирани, урађени спрејем, на зиду или некој јавној површини, истовремено преносећи поруку која може бити смешна, непристојна или политичка.

НАПОМЕНА:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Ivana Miškeljin, red. prof.

Савремени графити су настали тако што су у почетку били само скуп слова, док на крају постају скуп боја, облика и представа. Сличан појам графитима, скоро идентичан, су мурали. Они представљају слику на зиду, па у складу с тим графити се сматрају ширим појмом од мурала. Мада се између ова два појма не може направити битна разлика, јер се њихова суштина преклапа, рађени су истим техникама и захтевају јавну површину за своје постојање [1].

3. РАЗВОЈ

Поруке на зидовима, на улицама говоре о томе шта се дешава у друштву. Графитима се реагује на политичку и друштвену стварност, па тиме они постају део интеракције између појединаца и друштва. Седамдесетих година прошлог века графити су почели да се повезују са хип-хопом. Мада се може рећи да су уопште графити везани за музичком сценом. Концепцију везаности графита са хип-хопом сковали су медији, да би тако олакшали комерцијализацију графита и других савремених култура. Осамдесетих година графите су повезали и са другим културама као брејкденс и реп музиком.

4. УМЕТНОСТ ИЛИ ВАНДАЛИЗАМ

Уметност није ни исправна ни погрешна, она може бити лепа, али и искривљена, може доносити бол или задовољство. Уметност је израз. Све ово обухватаја и графите, као један уметнички покрет. Уметност графита еволуирала је од уличног стила на зидовима зграда и у метроу до уметности која краси зидове светских галерија и одражава уговорене мурале. То више нису само спрејом насликане речи тинејџера, већ различити стилови и медијуми који користе ови уметници. Широм света ова уметничка форма коришћена је за реактивацију простора. Некада напуштене фабрике и складишта су претворене у уметничке галерије и атељеа. Уметници на оваквим зидовима значајно утичу како на уметност тако и на архитектуру. Опстанак графита у градовима широм света доказ је заједничке потребе грађана да преузму улогу у свом окружењу, а чин графита не само да помаже појединцу да буде активан учесник у процесу реконструкције међупростора града, већ и развија осећај за рекултивација животне средине. И даље за платно ових уметника служе зграде и њихови зидови, али сада се та дела сматрају муралима за улепшавање урбаних центара, које су често финансиране од страна галерија и влада које су некада покушале да их зауставе.

5. СТИЛОВИ ГРАФИТА

Када се говори о стиливима графита, већина њих је заснована на тексту, али последњих година ова сцена се проширила и на слике, па чак и 3D уметничке форме. Иако област стилова графита није баш у потпуности издефинисана, у даљем тексту наведени су неки од познатих стилова ове уметности.

Old School (Стара школа) стил односи се на стилове графита развијене 1970-тих и 80-тих година на почетку развоја ове уметности [2].

Wildstyle графити (Дивљи стил) су тежи за дешифровање, али су визуелно подједнако или чак и привлачнији од осталих стилова. Одликују се увијеним и испреплетаним словима, стрлицама, шилцима и другим декоративним елементима који спајају једно у друго, што знатно отежава разазнавање онога што је написано [2].

Bubble (Облачић) стил одликује заокруживање слова као почетна фаза, која је довела до развоја каснијег bubble стила. Слова су округла, кружна и често се делимично преклапају једно са другим, стварајући слику која изгледа као да се шири и на неки начин расте [2].

Blockbuster стил графита означава велике мурале, који су направљени од попрсканих слова, раде се брзо, а понекад се употребљава и ваљак за фарбање. Циљ овог стила графита је покривање великог простора за кратко време [2].

Brush (Четка) стил доводи до стварања сликарских резултата. Изводи се након што је почетни дизајн постављен, употребом четке или ваљка за фарбање ствара се гладак коначан ефекат. Лишени су непотребних линија и ситних детаља, али се понекад кистом изводе fine тачке, што ствара сликарски резултат [2].

Abstract (Апстрактни) стил има за циљ не читљивост, већ визуелна извршност дела. Ту нема поруке која би се обраћала гледаоцима, нагласак је на комбинацији визуелних елемената који стварају динамичне и уравнотежене комаде. Апстрактни графити представљају замршене формалне аранжмане, где су боја, облик, линије и организација композиције од највеће важности [2].

Stencil стил је тренутно најпопуларнији стил, а представља репродукцију слика за коју се користе облици од картона, папира или других материјала, од којих се изрезају жељене форме и наносе се спрејом на зидове и друге површине. Популарности овог стила доприноси лака репликација слика [2].

Cartoon стил је стил познат и као цртани филм, јер комбинује фигуре и мотиве преузете из стрипова и цртаних филмова. Овим стилем се наине осликавају надреални светови, супер хероји из стрипова и за посебно креативне измишљене сопствене фигуре [2].

3D стил је стил којим се ствара илузија треће димензије у представљеним сликама. Овим стилем поред зидова осликавају се и путеви и тротоари. Пејзажи, пукотине које изгледају као да се појављују у урбаним текстурама, искачу на средини тротоара чине овај стил веома популарним [2].

Sharp – Cutting Edge (оштро сечене ивице) стил одликују слова или апстрактни елементи попрскани или обојени у што оштријим ивицама. Иако и у другим стиливима могу бити присутне оштре форме, овај стил само њих користи. Изобличење слова је екстремно, због чега дела урађена овим стилем изгледају насилна и агресивна [2].

6. АРХИТЕКТУРА И ГРАФИТИ/МУРАЛИ

Како данас постоје легална места за цртање графита која одређују градске власти, могло би се рећи да је графитна сцена "припитомљена" и уклапа се у модерно уређење града. Професор Архитектонског факултета у Београду Иван Куцина, који је био аутор програма под називом "Урбане трансформације" је изјавио следеће: "Њујоркшки Сохо је седамдесетих година био сиромашна, запуштена четврт коју су почели да насељавају уметници и полако га трансформишу. Пошто су од њега направили добар производ, велики инвеститори су се заинтересовали за њега и претворили га у комерцијални квартал. То је природан и дуготрајан процес. Слично се догодило и у Амстердаму, Берлину, Бечу [3].

7. УМЕТНИК: ДЕЈВИД ЧО (DAVID CHOE)

Слика 1. Дејвид Чо

Радећи у више форми медија са дубоко повезаном публиком која броји стотине хиљада, Чо (слика 1) је један од неколицине ликовних уметника који су икад успешно направили скок из музејског света у свет медија. Његова популарност и карактер доказано привлаче публику. У 2012, Чо је именован „принцом свих медија” од стране Ховарда Стерна након што се Чо појавио у његовој емисији где је те године био један од најпопуларнијих гостију; док је документарац о његовом животу “Прљаве руке” (Dirty Hands) постао најпосећенији филм на премијери Los Angeles Film Festival-a и даље накупио неколико распродатих приказивања у MoMA (Museum of Modern Art) у Њу Јорку [4]. Преокрет у његовом животу сматра се да је хонорарни рад за компанију Фејсбук у 2005. години када им је у канцеларијама целокупног објекта радио графите и мурале. Чо је за његов рад добио проценат милионера које су га након 2012. направиле милионером. Ово му је у потпуности отклонило сваку егзистенцијалну бригу и омогућило да се у потпуности посвети уметности и уметничком раду али га је на жалост такође коштало његове приватности, коју више не може да поврати. Због тога он понекад одлази у Африку и проводи време живећи са локалним племенима. Потпуно изолован од модерног света. Тај аспект изолације имао је велики утицај у процесу пројектовања као и његов принцип:

комфор је убица креативности. У даљем тексту приказан је и описан атеље намењен овом уметнику.

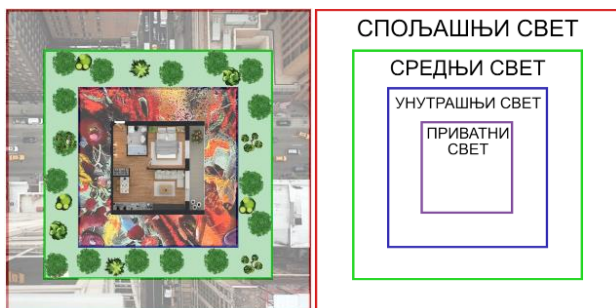
8. АТЕЉЕ ЗА УМЕТНИКА

Дизајн атељеа произашао је као резултат анализирања примера постојећих објеката исте намене, као и самих потреба уметника. Пројекте које сам одабрао као угледне примере су:

- Naked House, Shigeru Ban
- House for Two Artist, Förstberg Ling
- House for an artist, Група арх. Stadtmüller.Burkhardt.
- Optical glass house, Hiroshi Nakamura & NAP
- House with plants, Студио Kamakura
- House N, Sou Fujimoto

8.1. Концепт

Обзиром да је потребно пројектовати животни и радни простор, а радни простор повремено је јавни или полу јавни што може ограничавати приватни простор стога је комплетан садржај тако формиран да кориснику да својеврсну могућност контроле транспарентности своје приватности. Уметникова потреба за изолацијом од јавности и притиска које оно ствара, намеће се као тежиште које овај атеље мора да задовољи. Изолација која му омогућава да преиспита себе, своје потребе и жеље. Да се психолошки растерети. Тиме је креиран концепт под називом **СКРИВЕНИ СВЕТ (HIDDEN WORLD)** приказан на слици 2.

Слика 2. Дијаграми концепта Скривени свет

Ови центрични квадрати представљају скуп декомпонованих стадијума који чине једну свакодневницу свакога од нас. То су:

- **Спољашњи свет:** Свет у коме смо ми само један од милијарду душа ове планете. Свет градова, тргова, улица – јавног живота, у ком се суочавамо са свакодневним проблемима модерног доба.
- **Средњи свет:** Место у нашем дому, или чак јавном простору, у ком се најчешће опуштамо. Место релаксације и “пуњења батерија” за нове изазове.
- **Унутрашњи свет:** Простор у коме долази до личног изражаја. Простор рада и креативности, слободе личности свакога од нас.
- **Приватни свет:** Простор који бирамо са ким ћемо да делимо, ако уопште то и желимо.

8.2. Програмско просторна организација

Просторна организација формирана је по угледу на *Огољену кућу*, Шигеру Бана која има флексибилан план. Принципи флексибилности, како га је архитекта

назвао, отвара широк спектар могућности, пре свега величину радно-изложбеног простора који уметник може кројити према сопственој жељи тиме што ће поједини садржаји бити мобилни. Из овога је јасно да не може сав садржај бити мобилан. Кухиња и купатило који су прикључени на водоводну и канализациону мрежу морају бити статични, слика 3. Простори попут спаваће собе, дневне собе и трпезарије не морају и стога могу бити смештени у мобилне кубусе који ће омогућити њихово померање унутар парцеле. Такође садржаји дневне собе и трпезарије могу бити комбиновани и стављени у један заједнички кубус. Уз све то додају се и мобилни панели на којима уметник може да ради а који ће имати улогу преградних зидова по потреби, слика 3.

Слика 3.

Дијаграм просторне организације:

- 1- кухиња;
- 2- купатило;
- 3- остава;
- 4- спаваћи блок;
- 5- дневни блок са трпезаријом;
- 6- панели за сликање

8.3. Унутрашње уређење

Флексибилан садржај отвара могућности многим варијацијама ентеријера. Сам ентеријер може бити константно променљиво уметничко дело. У наставку приказана су четири могућа сценарија уређења простора, наравно може их бити много више.

Први пример: Слика 3, јасна подела на приватни и радни простор. Уметнички панели се користе у функцији преградних зидова и према претходно наведеним примерима тежи се једнакости између ова два простора.

Слика 3. Први пример могуће поделе простора

Други пример: Слика 4, Такође подела на приватни и радни простор осим што је радни простор у функцији полу јавног. На пример држање презентација или предавања. Зеленило се као и у претходном примеру користи као наговештај да иза панела постоји још нешто, мада се приватни простор у сваком тренутку може потпуно визуелно „изоловати” панелима.

Слика 4. Други пример могуће поделе простора

Трећи пример: Слика 5, одржавање изложби. Радни простор преузима већину и постаје јавни, такође ту функцију добијају и кухиња и купатило. Зеленило се већином користи у функцији формирања путање и као део изложбе.

Слика 5. Трећи пример могуће поделе простора

Пример четврти: Слика 6, такође изложба мада би се сада могло рећи и галерија јер се приватни простор потпуно потискује. Панели и зеленило се користе као део изложбе и као преграде које спречавају улаз у кубусе.

Слика 6. Трећи пример могуће поделе простора

9. ЗАКЉУЧАК

Графити и њихова уметничка форма, као и мурални, ако се практикују у складу са урбанистичким прописима, не доживљавају се као облик вандализма, већ су цењени и добро прихваћени у јавности. Мада се мора рећи и то да таквим ставом према графитима и њиховим прихватањем као уметничким делом, губи се њихов превасходни циљ. А то је својеврсни апел, став, критика или незадовољство, одупирање систему, тј. скретање пажње на појединца и указивање на проблематичне тачке у друштву.

Свакако њихова популарност је све већа. И уметницима који се њима баве неопходно је обезбедити адекватан простор у коме би они могли свој таленат и идеје да даље развијају.

10. LITERATURA

- [1] Турајлић, А., (2018), *Графити или улична метност*, Култура, (159), 318-326.
- [2] <https://www.widewalls.ch/magazine/graffiti-styles> (Приступљено у фебруару 2022.)
- [3] Степановић И., (2012), *Како уметност мења град*, АрхАрт, магазин за архитектуру и уметност, година II, број 6, Неимар В, Београд
- [4] <https://davidchoe.com/bio> (приступљено у марту 2022)
- [5] <https://wapo.st/3LNZ7pP> (приступљено у марту 2022)

Kratka biografija:

Nemanja Lončarević рођен је у Београду 1993. год. Master рад на Факултету техничких наука из области Архитектуре – Архитектонско пројектовање одбранио је 2022. год.

kontakt: lonac993@gmail.com